

1984

George Orwell

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

Analýza uměleckého textu

I. část

- zasadit výňatek do kontextu díla
- **Téma:** Příběh o životě Winstona Smithe v dystopickém (Antiutopismus; pesimistický obraz smyšlené společnosti), totalitním režimu.
- **Hlavní myšlenka:**
  - Brilantní analýza všech politických systémů.
  - Reaguje především na stalinismus v SSSR a válečnou realitu ve Velké Británii.
  - Lidská individualita se stává zločinem.
  - Hlavní téma románu je manipulace, kontrola, varování
  - Kritika totalitních režimů:
    - Varování před totalitní nadvládou.
    - Potlačení svobody jednotlivce.
    - Hodnota lidského života.
- **Motiv:**
  - Obava z techniky, sociální nespravedlnost.
  - Dílo obsahuje ekonomické principy, principy rozložená vlády.
  - Měnění minulosti (Kdo ovládá přítomnost, ovládá minulost).
  - Doublethink, newspeak, thoughtcrime, facecrime, crimestop
  - Beznaděj a bezvýchodná situace.
- **Časoprostor:**
  - Londýn (část Oceánie)
  - 1948 – alternativní budoucnost (prvky sci-fi)
  - Kniha začíná v dubnu.
- **Literární druh:** Drama, Epika
- **Literární žánr:** Antiutopistický román

II. část

- **Struktura díla:**
  - Rozděleno do 3 částí – ty dále rozčleněny na kapitoly.
  - 6 nepojmenovaných kapitol (pouze očíslovány).
  - Chronologické uspořádání děje.
  - V úvahách či monologu se vrací do minulosti (retrospektiva).
  - Er-forma
  - Do děje nezasahuje, vševědoucí.
  - Vyprávěcí způsob: vyprávěcí, popisný, místy úvahový.
- **Hlavní postavy:**
  - **Winston Smith**
    - Pracuje na Ministerstvu pravdy, které se zabývá falšováním historie, sám historii falšuje, ale snaží se uchovat si pravdu ve vlastních myšlenkách.

- Snaží se o odboj, zamiluje se do Julie, ale pak je chycen Ideopolicií a psychicky a fyzicky týrán, což vede k naprostému obratu → začne milovat Velkého bratra a zradí Julii.
- Winston je úředníkem na Ministerstvu pravdy, která spravuje informace, zábavu, školství a umění.
- **Velký bratr**
  - V čele Strany, vládne velmi tvrdou diktaturou Oceánii.
  - Nikdy nemění svá rozhodnutí, neomylný, všemocný.
  - Není jisté, zda existuje.
- **Julie**
  - 26 let, pracuje na výrobě románů v Oddělení literatury.
  - Zamiluje se do Winstona, ale zradí ho.
  - Je společně s Winstonem chycena v úkrytu.
  - Dokáže se výborně přetvařovat, aby nevzbudila podezření.
- **O'Brien**
  - Člen Vnitřní strany.
  - Winstonovi se zdá, že smýšlí stejně jako on.
  - Přijde ho navštívit se záminkou vypůjčení si nové verze slovníku Newspeak.
  - Zprostředkovává oběma milencům přístup k Bratrstvu, ale zradí je.
  - V samotném závěru mučí Winstona na Ministerstvu lásky.
- **Charrington**
  - Majitel obchodu s veteši.
  - Pronajímá Winstonovi pokoj, ale je zároveň členem Ideopolicie, právě díky němu jsou lapeni.
- **Emanuel Goldstein**
  - Nepřítel lidu, hlavní osoba Dvou minut nenávisti.
  - Původně čelní představitel Strany, dnes členem Bratrstva.
  - Může se jednat pouze o neexistující symbol.
- **Syme**
  - Pracovník Výzkumného oddělení, přepracovává Newspeak.
  - Moc mluví, je valorizován.
- **Parsons**
  - Winstonův soused, hloupý, páchne potem, naprosto oddaný Straně, ale je také valorizován (udá ho vlastní dcera, když ze spánku křičí Pryč s Velkým Bratrem).

• **Děj:**

Hlavním hrdinou tohoto sci-fi románu, který popisuje fiktivní svět v budoucnosti, je úředník Winston Smith. Winston žije v Londýně. Ten se v té době nachází v zemi zvané Oceánie. Celý svět je rozdělen na tři obrovské velmoci (Oceánie, Eurasie a Eastasie), které spolu neustále válčí. V Oceánii vládne hluboká diktatura a takřka totalitní režim, který je založený na uctívání tzv. Velkého bratra. Jejich oficiální ideologie se nazývá Angsoc (původně anglicky socialismus) a jejich ústřední hesla zní: Válka je mír; Svoboda je otroctví; Nevědomost je síla. Díky neustálé válce je životní úroveň lidí dost otřesná a všude vládne velká bída a nedostatek. Jedinou politickou stranou v zemi je tzv. Strana, jejímž hlavním reprezentantem je právě Velký bratr. Toho musí každá její příslušník bezmezně milovat a ctít.

Strana neustále kontroluje a ovládá celou společnost. Všude jsou zabudované mikrofony a v každém bytě a kanceláři jsou velké obrazovky. Ty slouží jako kamery a nikdo je nesmí vypnout, díky nim mohou být lidé sledováni 24 hodin denně. Žádnou věc nesmějí udělat z vlastní vůle. Za jakýkoliv přestupek anebo jen neobvyklý čin mohou být valorizováni, tedy zatčeni Ideopolicií a vymazáni ze společnosti i z dějin, jako by nikdy neexistovali. Každá člen Strany pracuje na některém z hlavních ministerstev (lásky, hojnosti nebo míru), ale náplň jejich práce je skoro stejná. Buď mají za úkol měnit minulost podle toho, jak se vyvíjí přítomnost a jak to vyhovuje Straně anebo přizpůsobují literaturu, filmy a prostě celou kulturu učení strany. City jako láska, náklonnost nebo přátelství jsou buď zakázané, nebo silně pod kontrolou Strany. Všude vládne strach, nenávist a udavačství. Udavači jsou často i malé děti, které donášejí na vlastní rodiče.

I přes neustálé vymývání mozků se ve společnosti najdou tací, kteří si uvědomují, že učení Strany a její podání dějin je jen velká snůška lží. Mezi ně patří také Winston. Ví sice, že pokud se dopustí jakéhokoli ideozločinu, čeká ho jediné smrt. Nedokáže si ale pomoci a potajmu vyhledává jakýkoli důkaz o lživé propagandě Strany. Jako první krok ve své soukromé vzpouře si začne vést deník, což se v době, kdy se lidé zatýkají i za podezřelý výraz ve tváři, rovná téměř sebevraždě.

V práci se Winston seznámí s mladou dívkou Julií. Winston nejdříve Julií opovrhne a nenávidí ji, protože ji považuje za ukázkového člena Strany. Brzy ale zjistí, že i Julie opovrhne režimem, a dokonce se do sebe zamilují. Láska a sexuální touha jsou ideozločiny, proto se musí oba pečlivě skrývat, i když jsou si vědomi, že je brzy čeká jistá smrt. Dokonce si u jednoho starého starožitníka najmou soukromý pokoj, kde nejsou sledováni a mohou dělat, co chtějí. Jejich soukromé štěstí ale netrvá nijak dlouho. Náhle zjistí, že vlastně byli celou dobu pečlivě sledováni. Oba jsou zatčeni a odvedeni do cel Ministerstva lásky. Tam na ně čekají nesnesitelná muka, hladovění a hrozný psychický teror. Winston při těžkém mučení prozradí vše, co ví a mnohem víc. Přeje si zemřít, ale nemá možnost. Cílem jeho mučitelů totiž není zabít ho, ale zlomit jeho vůli a donutit ho dobrovolně přijmout jejich učení a upřímně milovat Velkého bratra. Winston do poslední chvíle odolává, stejně ale jako všichni ostatní nakonec podlehně. V okamžicích vrcholné hrůzy přestane dokonce i milovat Julii a je zcela pokořen. Poté se vězeň překvapivě ocitá zpátky na svobodě. Ale už to není ten samý člověk. Setká se ještě jednou s Julií, která se mu přizná, že jej také zradila. Vrcholem knihy je okamžik, kdy Winston pochopí, že navzdory všemu teď Velkého bratra doopravdy miluje. Zanedlouho po tomto setkání je Winston valorizován.

- **Symbolika:**
  - Velký bratr – Je symbolem bezpečí a zároveň hrozby.
  - Těžítko, deník – Symbol snahy se opět napojit na minulost, ztracené minulosti.
  - Zpívající žena – Naděje na změnu, vzpouru proletů.
- **Výstavba vět:**
  - Jazyk spisovný, výjimečně hovorové prvky.
  - Monolog, dialog, přímá řeč, polopřímá řeč, charakteristika, úryvky textů, slogany.
  - Mnoho novotvarů a nový jazyk (newspeak), odborné výrazy
    - Redukce slov
    - Zjednodušené
    - Vymizí spousta slov souvisejících s emocemi, svobodou, kritikou, inteligencí.
    - Mnoho prázdných hesel
- **Nová slova:**

- **Angsoc**
  - Ideologie – anglický socialismus
  - Hesla: Válka je mír, Svoboda je otroctví, Nevědomost je síla
- **Vaporizace**
  - Zavraždění člověka, vymazání jeho přítomnosti, budoucnosti i minulosti.
  - Člověk je smazán ze všech fotografií, článků – jako by nikdy neexistoval.
- **Newspeak**
  - Jazyk vytvořený ministerstvem pravdy.
  - Zkrácení a vypuštění některých slov.
- **Ideozločin**
  - Jedná se o nejhrubší porušení zákona.
  - Cokoli, co je proti ideologii.
  - I myšlení je trestáno.
- **Ideopolicie**
  - Tajná policie
  - Trestá všechny ideozločiny.
- **Bratrstvo**
  - Tajný spolek Emmanuela Goldsteina proti Straně.
  - Neví se, zda existuje.
- **2 minuty nenávisti**
  - Povinný pravidelný rituál.
  - Pouštěny záběry Ideozločinu, lidé na to musí reagovat.
- **Strana**
  - Jediná politická strana.
  - Neustále vše sleduje pomocí obrazovek a mikrofonů.
- **Doublethink**
  - Dvojité myšlení – schopnost udržet dvě protichůdné myšlenky a věřit, že jsou obě pravdivé.
  - Ministerstvo lásky – mučení, Ministerstvo pravdy – změna minulosti.
- **Proletariát (85%)**
  - Proletí = méněcenní, chudé poměry, život = sex, pivo, státní loterie

III. část

- na základě ukázky analyzovat jazyk a jazykové prostředky
- najít umělecké prostředky

Literárně historický kontext

Další díla:

- Na dně v Paříži a Londýně – Zážitky z doby, kdy se pohyboval jako tulák mezi spodinou.
- Hold Katalánsku – Působení ve Španělské válce.
- Farma zvířat - Forma bajky, ukazuje politické vztahy a vztahy mezi lidmi, proti politice.

Další autoři:

- Karel Čapek – Válka s mloky

- **William Golding** – Pán Much
- **Ray Bradbury** – Mart'anská kronika
- **J. R. R. Tolkien** – Pán Prstenů
- **Jevgenij Ivanovič Zamjatin** (1884 - 1937) – My, Rus, spisovatel antiutopií. Kritizoval komunismus.
- **Isaac Asimov** – Já, robot
- **Arthur C. Clarke** – Vesmírná odysea
- **Robert A. Heinlein** – Hvězdná pěchota
- **Ludvík Souček** – Cesta slepých ptáků
- Tematicky podobné dílo – **Aldous Huxley** – Ostrov

Období:

- Po druhé světové válce.
- Studená válka mezi USA a SSSR
- Totalitní režimy (fašismus, komunismus).
- Dílo dokončeno 1949
- **Světová literatura 20. století – tvorba s prvky sci-fi**
  - Neskutečné světy, mimozemské civilizace, fiktivní vize budoucnosti a vědy, stinné stránky technického pokroku.
  - Otrěsné vize totalitní společnosti, utopie (ideální svět) a antiutopie (svět, kde je všechno špatně).

George Orwell

- Narodil se 1903
- Zemřel 1950
- Vlastním jménem Eric Arthur Blair
- Esejista, novinář, spisovatel
- Narodil se v Indii, v 1 roce se přestěhoval s matkou do Anglie – městečko Oxfordshir – zde říčka Orwell – pseudonym.
- Odpůrce imperialismu (dobyvačná politika) – odklon k levici.
- Boje ve španělské občanské válce (jako dobrovolník), druhé světové války se nezúčastnil (pracoval v BBC).
- Pohyby mezi spodinou jako tulák.
- Zemřel na tuberkulosu.
- Ačkoliv psal knihy o diktaturách komunistického typu, sám se cítil být socialistou, což dokazuje jeho citát: „Každou řádku, kterou jsem od roku 1936 napsal a která stojí za zmínku, jsem přímo či nepřímo psal proti totalitarismu a pro demokratický socialismus, jak jej chápu.“
- Orwellovy knihy a eseje se netýkají jen politiky, ale komentují život své doby a zabývají se sociálními tématy. Všeobecně je považován za jednoho z nejlepších anglických esejistů.
- Čerpá ze svých zkušeností.
- **Vliv na jeho tvorbu**
  - Odsouzení fašismu
  - Tulácký způsob života
  - Vzrůst vyspělosti techniky – hrozba

- Válka (2 světové války)
- Stalinismus v SSSR
- Chudinské prostředí (Proléti) – Jako mladá se G. Orwell pohyboval v chudých poměrech, Indie, Barma, Soukromá škola
- Politické tendence v Evropě, celkově společensky a politicky angažovaná tvorba.
- Pozdní tvorba (40. léta), přináší mu proslulost.
- Literární kritika – Charlese Dickense a Rudyarda Kiplinga
- Reportáže – čerpání z vlastních zkušeností, boj proti špatné novinářině.